

Ovaj projekat finansira Evropska unija

WOMEN ACADEMY
FOR
WOMEN

**HUMANITY IN
ACTION**
BOSNA I
HERCEGOVINA

RODNO ODGOVORNA REFORMA JAVNE UPRAVE U KONTEKSTU EU INTEGRACIJA BOSNE I HERCEGOVINE

ULOGA I POTENCIJLNI PRAVCI DJELOVANJA NA LOKALNOM NIVOU VLASTI

“Jačanje angažmana žena u političkim i procesima evropskih integracija u BiH”
Sarajevo, juli/srpanj 2021.

#jakeženezapromjene

Ova publikacija je urađena u okviru projekta koji finansira Evropska unija. Sadržaj ove publikacije je isključiva odgovornost „Akademije za žene“ i „Humanity in Action BiH“ i ni u kom slučaju ne predstavlja stanovišta Evropske unije.

SADRŽAJ

I PREDGOVOR.....	3
II UVOD.....	4
III REFORMA JAVNE UPRAVE U BOSNI I HERCEGOVINI KROZ PRIZMU EU INTEGRACIJA.....	6
IV REFORMA JAVNE UPRAVE NA LOKALNOM NIVOU: NADLEŽNOSTI I POTENCIJALNI PRAVCI DJELOVANJA.....	7
V <i>GENEDER MAINSTREAMING</i> PERSPEKTIVE U REFORMI JAVNE UPRAVE NA LOKALNOM NIVOU U BOSNI I HERCEGOVINI	8
VI RODNO ODGOVORNO BUDŽETIRANJE.....	10
VII OCJENA DJELOVANJA OPĆINOSKOG ILI GRADSKOG MEHANIZMA ZA RAVNOPRAVNOST SPOLOVA.....	12
VIII PRIJEDLOZI I PREPORUKE ZA RODNO ODGOVORNO DJELOVANJE NA LOKALNOM NIVOU	13
IX ZAKLJUČAK	16

#jakeženezapromjene

PREDGOVOR

Tokom mjeseca jula/srpnja 2021. godine, vijećnice/odbornice, koje su izabrane na Lokalnim izborima 2020. godine u Bosni i Hercegovini (BiH), učestvovala su u projektu „Jačanje angažmana žena u političkim i procesima evropskih integracija u BiH“, koji je finansirala Evropska unija u BiH, a koji su realizirale „Akademija za žene“ i Fondacija „Humanity in action BiH“.

Projekat je bio prilika da novoizabrane vijećnice/odbornice razgovaraju s vodećim stručnjacima i stručnjakinjama o procesima evropskih integracija BiH, vrijednostima i načelima EU, te važnoj ulozi lokalnih zajednica i vijećnica/ka, odnosno, odbornica/ka u ovom procesu. Bilo je riječi o raznim aspektima rodne ravnopravnosti – od prepreka sa kojim se susreću žene u politici, preko kontekstualizacije problema funkcionisanja lokalne javne uprave, te kako je moguće osigurati rodno odgovorni postupak izrade i analize općinskih/opštinskih/gradskih budžeta.

Kroz dva trodnevna radna modula bile su organizovane radionice, paneli i diskusije o svima važnim EU temama, a u fokusu je bio grupni rad tokom kojeg se izrađivao policy dokument, kako bi se pokazalo na koji način se može konkretno reformisati javna uprava u smjeru EU integracija Bosne i Hercegovine. Takođe, sačinjene su i preporuke kako da općinski budžeti budu rodno odgovorni, a ne rodno slijepi kakvi su sada, s ciljem integrisanja principa ravnopravnosti. Ovaj dokument predlaže potencijalne pravce *gender mainstreaming*¹ djelovanja, odnosno uključivanje principa rodne ravnopravnosti, u lokalne nivoe vlasti, s naglaskom na preporuke i daljnje aktivnosti na lokalnom nivou u svijetlu evropskih integracija BiH.

Svoj doprinos na izradi policy dokumenta dale su: Amela Mehmedović (OV Živinice, TK), Antonia Banožić (GV Široki Brijeg ZHK), Ansela Husetić (OV Bosanski Petrovac, USK), Dženana Hadžimahmutović (OV Novo Sarajevo, KS), Dženita Trako (OV Vitez, SBK), Elvira Selmanović (GV Bihać, USK), Esana Kavazbašić Huskanović (GV Tuzla, TK), Ina Pamukčić (Skupština Brčko distrikta), Ira Adilagić (OV Centar Sarajevo, KS), Milica Šukalo (SO Gradiška, RS), Milijana Simić (Skupština Brčko distrikta), Selma Čatibušić (GV Tuzla, TK), Šejla Uzunović (OV Stari Grad, KS), Sanela Halać (OV Novo Sarajevo, KS), te Alisa Hajdarović (delegatkinja u Domu naroda Parlamenta FBiH i zastupnica u Skupštini HNK) i Edina Hrustić (zastupnica u Skupštini SBK). Čitav radni proces su osmislili, vodili i usmjeravali: doc. dr. Jasmin Hasić (Sarajevo School of Science and Technology), prof. dr. Nedžma Džananović Miraščija (Fakultet političkih nauka Univerziteta u Sarajevu) i prof. dr. Ljiljan Veselinović (Ekonomski fakultet Univerziteta u Sarajevu).

Akademija za žene

---

¹ Gender mainstreaming znači „uključivanje rodne perspektive u svakodnevne tokove života“, a jednom rečju se može prevesti kao urodnjavanje. Ipak, za potrebe ovog dokumenta odlučile smo se da ćemo se referirati na ovaj pojam kroz englesku sintagmu, jer je ona kao takva već prepoznata i jasna u domaćem kontekstu.

II UVOD

Evropska komisija (EK) je 29.05.2019. godine, u okviru Paketa proširenja 2019. za Bosnu i Hercegovinu, objavila Mišljenje o zahtjevu za članstvo BiH u Evropskoj uniji (EU) koje je popraćeno i Analitičkim izvještajem. U odnosu na kratkoročne ciljeve opisane u Analitičkom izvještaju, u Mišljenju je definisano 14 ključnih prioriteta za djelovanje vlasti BiH na svim nivoima. Većina tih prioriteta zahtijeva posebnu pažnju i njihovo ispunjavanje nalaže raspravu u okviru političkog i javnog diskursa. Za većinu ključnih prioriteta se može slobodno konstatirati da se radi o obavezama iz procesa evropskih integracija koje su već ranije bile utvrđene u okviru redovnih izvještaja EK o BiH. Neke su obveze međunarodnog karaktera, te proizlaze iz pristupanja međunarodnim organizacijama i propisima istih². Kriteriji se odnose na obaveze svih nivoa vlasti u Bosni i Hercegovini uključujući i jedinice lokalne samouprave koje mogu dati svoj konkretan i mjerljiv doprinos u ovom procesu.

Prethodna konstatacija se naročito odnosi na ulogu i zadatke koje imaju načelnici/e i vijećnici/e – odobrnicu/ce u općinskim i gradskim vijećima – skupštinama diljem BiH. Njihovo aktivno učešće može imati velik značaj za ishod i kvalitet procesa ispunjavanja ciljeva iz Mišljenja EK, a posebno u oblastima koje su direktno u njihovoj isključivoj ili podijeljenoj nadležnosti.

Iako je istaknuto nekoliko oblasti na kojima bi se trebalo raditi, učesnice projekta prepoznale dvije sfere kao prioritetne, i zato je u ovom dokumentu riječ o potencijalnim pravcima reformisanje lokalne javne uprave, kao i rodno odgovornom pristupu pravljenju i realizaciji općinskih budžeta. Učesnice su istakle da lokalni budžeti ne uzimaju u obzir rodno zasnovanu procjenu budžeta, ne uključuju rodnu perspektivu na svim nivoima budžetskog procesa, niti restrukturiraju prihode i rashode u cilju promocije rodne ravnopravnosti.

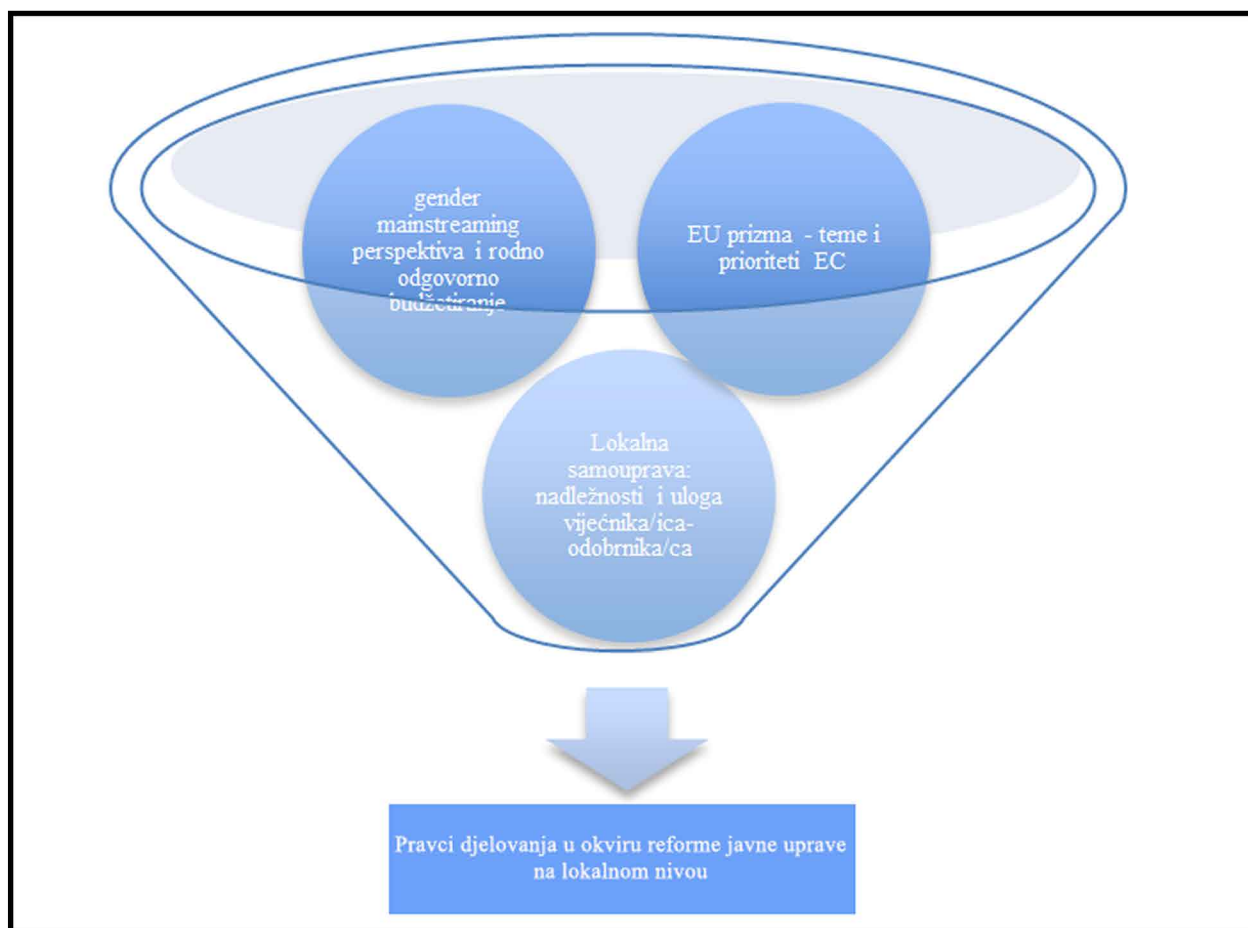

² Više o svemu ovome možete pronaći na: http://europa.ba/?page_id=63863

Jedan od primjera je reforma javne uprave, koja svoju primjenu i efekte ima i na nivou lokalne samouprave, gdje građani/ke mogu najkonkretnije osjetiti koristi reformskih procesa. Aktivno zalaganje i jasna vizija ispunjavanja ovog značajnog kriterija nužan je uslov za uspostavljanje temelja za kvalitetan pristup potrebama građana/ki, čiji je glas često marginalizovan ili nedovoljno zastupljen u procesima odlučivanja ili korištenja dostupnih informacija, javnih usluga ili fondova. Nadalje, brojne studije ukazuju da žene u lokalnim zajednicama nemaju jednako dobar i efikasan pristup informacijama, infrastrukturi, resursima i uslugama, pa je zbog toga reforma javne uprave na lokalnom nivou korisna i potrebna.

Cilj ovog dokumenta jeste pregled trenutnih karakteristika i dinamike procesa reforme javne uprave na lokalnom nivou u BiH, u okviru ispunjavanja ključnih kriterija koje je postavila EK, a kroz gender mainstreaming perspektivu sagledavanja određenih pitanja koje su izabrane vijećnice/odbornice, autorice ovog teksta, identificirale u svom poslu.

Osnovna zamisao je prikazana u grafikonu ispod.

U nastavku ovog dokumenta kratko će biti riječi o reformi javne uprave u BiH kroz prizmu EU integracija, te reformi javne uprave na lokalnom nivou u kontekstu nadležnosti i potencijalnih pravaca djelovanja i gender mainstreaming procesu. Najvažniji dio dokumenta čine ponuđeni prijedlozi i preporuke za konkretno djelovanje u smjeru poboljšanja postojećih praksi. Dokument, takođe, pruža i osnovne informacije o procesu rodno odgovornog budžetiranja, daje presjek trenutnog stanja i ocjenu djelovanja općinskog ili gradskog mehanizma za ravnopravnost spolova, te na kraju daje i set jasnih preporuka u kontekstu rodnog odgovornog budžetiranja i njegove primjene na lokalne budžete

III REFORMA JAVNE UPRAVE U BOSNI I HERCEGOVINI KROZ PRIZMU EU INTEGRACIJA

Evropska komisija je identifikovala reformu javne uprave kao prioritet br. 14 u svom Mišljenju o zahtjevu Bosne i Hercegovine za članstvo u Evropskoj uniji iz 2019. godine. U tekstu Mišljenja se navodi kako BiH mora dovršiti *'neophodne korake u reformi javne uprave s ciljem unapređenja sveukupnog funkcionisanja javne uprave osiguravanjem profesionalne i depolitizirane državne službe i koordiniranim pristupom u kreiranju politika u cijeloj državi.'* Ova obveza za BiH aktualna je već dugi niz godina i nije samo sadržana u obavezama koje BiH ima prema svom EU članstvu, već i u drugim međunarodnim obavezama koje je naša zemlja ranije preuzela.³

Bosna i Hercegovina je poduzela niz koraka ka uspostavljanju preduslova za provođenje reforme javne uprave, a najkonkretniji poduhvati su usvajanje cjelodržavnog Strateškog okvira i akcionog plana⁴ za reformu javne uprave (RJU) za period 2018.-2022. godine, usvojenih na nivou BiH, entiteta i Brčko distrikta.

Radi provođenja reforme javne uprave, a naročito u kontekstu reforme javne uprave na lokalnom nivou, potrebno je prevashodno izraditi analizu zakonodavstva o državnoj službi na lokalnim upravnim nivoima⁵, te dati preporuke za usklađivanje sa principima javne uprave na drugim nivoima u BiH i EU. Pored toga, bitno je inicirati i uspostaviti sistem za punu implementaciju politike upravljanja ljudskim resursima, uspostaviti e-platforme za jačanje transparentnosti u procesu zapošljavanja, usvojiti okvir kompetencija za državne službenike, unaprijediti sistem i ocjenjivanje državnih službenika i namještenika sa ciljem povezivanja i unapređenja procesa njihove edukacije i stručnog osposobljavanja, i sl.

Jačanje ovih, te brojnih drugih kapaciteta na lokalnom nivou, će imati direktan doprinos na efikasnost rada jedinica lokalne samouprave. Direktno koristi ovoga će imati svi građani/ke i stanovnici/e (rezidenti/ce) jedinica lokalne samouprave čiji rukovodioci i upravna tijela budu spremni da se brzo i djelotvorno uhvate u koštac sa navedenim izazovima.

Jačanjem kapaciteta jedinica lokalne samouprave će se doprinijeti i jačanju položaja manje zastupljenog spola u lokalnim zajednicama. Mogu se naći studije koje upućuju na činjenice da žene u lokalnim zajednicama nemaju jednako dobar i efikasan pristup informacijama, infrastrukturi, resursima i uslugama, pa je zbog toga reforma javne uprave na lokalnom nivou u skladu sa osnovnim gender mainstreaming principima izuzetno korisna i potrebna.

³ Ista je sadržana u SIGMA/OECD principima za reformu javne uprave. EK očekuje da javna uprava BiH bude usklađena sa Sigma principima javne uprave – staviti link na site SIGMA-e: <http://sigmaweb.org/publications/Principles-of-Public-Administration-2017-edition-Bosnian.pdf> .

⁴ Akcioni plan za reformu javne uprave u Bosni i Hercegovini usvojile su Vlada Federacije BiH 08.10.2020. godine, Vlada Brčko distrikta BiH 12.10.2020. godine, Vlada Republike Srpske održanoj 19.11.2020. godine i Vijeće ministara Bosne i Hercegovine na 22. sjednici, održanoj 16.12.2020. godine.

⁵ Strateški okvir za reformu javne uprave se prioritarno odnosi na nivo BiH, entiteta i BD, mada će određene reforme imati direktni uticaj i na rad lokalne samouprave. Akcioni plan predviđa mjere u vezi sa zakonodavstvom o državnoj službi na nivou BiH, entiteta, kantona i BD. Pri tome, RS ne primjenjuje Zakon o državnoj službi na službenike jedinica lokalne samouprave, za razliku od Zakona o državnoj službi FBiH koji se odnosi i na lokalnu samoupravu.

IV REFORMA JAVNE UPRAVE NA LOKALNOM NIVOU: NADLEŽNOSTI I POTENCIJALNI PRAVCI DJELOVANJA

Tokom razgovora o neophodnosti poboljšanja usluga lokalne uprave, a kroz prizme reformi koje se provode u okviru EU integracija BiH i gender mainstreaminga, razmatrano je nekoliko pristupa i identificirani su sljedeći pravci i ciljevi djelovanja:

- Reformisane i osnažene jedinice lokalne samouprave trebaju da pružaju inovativna rješenja koja poboljšavaju postojeće usluge građanima/kama (kao na primjer komunalne, administrativne i druge usluge);
- Socijalna zaštita i socijalne usluge u lokalnim zajednicama trebaju biti na vrhu prioriteta svake reforme javne uprave na lokalnom nivou, jer samo osnaživanjem kapaciteta osoba koje rade na ovim poslovima će usluge koje oni pružaju imati koristi i smisla za sve one koji ih koriste;
- Fokus jedinica lokalne samouprave bi svakako trebao biti usmjeren na kreiranje dodatnih uslova za razvoj poslova i vještina u post-COVID ekonomiji, a stanovništvu se mora pokazati spremnost i sposobnost za upravljanje krizama;
- Na kraju, jedan od najznačajnijih komponenti reformskih procesa u javnoj upravi na lokalnom nivou jeste jačanje kapaciteta za održivu upotrebu prirodnih resursa, zaštitu i obnavljanje ekosistema, kako bi gender mainstreaming komponenta mogla biti uključena i u projekte zaštite voda, korištenje zemljišta, te sprječavanje i nadzor onečišćenja.

Neke od aktivnosti koje su razmatrane u okviru gore navedenih ciljeva uključuju inicijative na razvoju i digitalizaciji administrativnih i komunalnih usluga za građane/ke, s posebnom pažnjom na potrebe žena, osobe s invaliditetom, ili inovativne općinske usluge za starije osobe koje žive u udaljenim mjestima. Nadalje, neki od prijedloga su uključivali međuopćinsku-gradsku koordinaciju i saradnju (npr. zajedničko korištenje upotrebe opreme i objekata od posebne namjene u zdravstvu i socijalnoj zaštiti, zajedničke inicijative za ekonomski oporavak turističkog sektora i oporavak privrede u ruralnim područjima posebno za nezaposlene žene ili mlade, kroz ruralni turizam, agro-turizam i sl.), te inicijative koje se baziraju obnovljivoj ekonomiji, npr. uklanjanje plastičnog otpada sa površina, odvajanje otpada i njegovu depopularizaciju u širokoj upotrebi, kao i brojna inovativna rješenja za participativno učešće građana/ki u svim navedenim aktivnostima

V GENDER MAINSTREAMING PERSPEKTIVE U REFORMI JAVNE UPRAVE NA LOKALNOM NIVOU U BOSNI I HERCEGOVINI

Nakon identifikacije ciljeva i osnovnih prioriteta djelovanja, uslijedila je policy analiza rodne ravnopravnosti na lokalnom nivou, tokom koje su učesnice projekta razgovarale o nadležnostima, institucionalnim prilikama i izazovima, akterima i uticajima koje mogu imati na cijeli proces. Fokus diskusije je bio usmjeren na zakonodavni okvir i specifične reference na muškarce i žene, rodne pristranosti i praznine u propisima, potrebama i proporcionalnostima zahtjeva koje se stavljaju pred one koji donose propise, zastupljenost na strani onih koji donose propise, te uticaju na zastupljenost onih zbog kojih su propisi doneseni.

Nadalje, učesnice projekta su analizirale glavne institucije na lokalnom nivou koje upravljaju sektorom, osvrnule su se na pitanja dostupnih mehanizama za rodnu ravnopravnost u tom domenu, kako se vode podaci o zastupljenosti, učešću i namjenama informacija i resursa za muškarce i žene, da li se isti redovno prikupljaju i razvrstavaju prema spolu. U domenu javne službe, fokus razgovora je bio usmjeren na ljudske resurse i proces upravljanja resursima, a prema principima rodne ravnopravnosti i nediskriminacije.

Učesnice su se dotakle i pitanja neformalnih rodni barijera u široj rodnoj perspektivi javne uprave na lokalnom nivou, uključujući očekivanja na radnom mjestu, očekivanja i analizu potreba prema korisnicima usluga, poboljšanje konsultacija o pojedinim potrebama, te organizacionu transformaciju propisa i praksi o rodnom integriranju i instrumentima lokalne javne uprave i politike. Nakon analize, učesnice su se usaglasile da konkretni koraci reforme javne uprave na lokalnom nivou, u kontekstu EU integracija i gender mainstreaming perspektive, a u okviru ranije indentifikovanih prioriteta, trebaju uključivati:

- e-digitalna rješenja za pojednostavljivanje procedura i ukidanje barijera za one koji nemaju pristup internetu ili one koji fizički ne mogu da ostvare svoje osnovne administrativne i druge zahtjeve pred organima lokalne samouprave;
- omogućavanje vitalnih informacija dostupnim građanima/kama na 24 sata, svih sedam dana u sedmici, te uspostavljanje jedinstvenih šaltera za višenamjenske usluge građanima/kama;
- uvođenje procedura za nadzor rada uposlenih i direktan pristup građana/ki mehanizmima korekcije usluga koje nisu efektivno provodive u praksi;
- smanjenje ili oslobađanje troškova plaćanja naknada za grupe za koje se utvrdi da nisu u prilici da sistemski ostvare neke od svojih zahtjeva kroz interakciju sa institucijama na nivou lokalne samouprave;
- viša usklađenost politika privlačenja ulaganja u lokalnu ekonomiju i bolja koordinacija promocije investiranja na lokalnom nivou, a naročito za sektore u kojima žene imaju bolje pretpostavke za učešće i rast, ili u onima u kojima su nedovoljno zastupljene ili aktivne zbog strukturalnih razloga.

Ovo je nekoliko glavnih kriterija koji bi doprinijeli uključivanju rodne perspektive u reformu javne uprave na lokalnom nivou. U poglavlju broj 8 navode se objedinjeni, konkretni prijedlozi i preporuke za načine kako se lokalna javna uprava može učiniti rodno odgovornom.

VI RODNO ODGOVORNO BUDŽETIRANJE

Budžet predstavlja akt kojim se planiraju prihodi i primici, te rashodi i izdaci općina za period od jedne fiskalne godine. Kroz budžet lokalne zajednice, koji se uglavnom prepoznaje kao programski budžeti, implementiraju se različite mjere/projekti koje imaju za cilj unapređenje kvalitete života lokalnih zajednica. Budžet kao takav nastoji planirati programe kojima će se postići zacrtani strateški ciljevi, unaprijediti kvalitet života lokalne zajednice, te implementirati projekti koji će dovesti do reforme javne uprave.

Rodno odgovorno budžetiranje predstavlja jedan od temeljnih načina na koji se vrši gender mainstreaming (urodnjavanje) i direktno služi ostvarenju važnih društvenih, političkih i ekonomskih ciljeva, tj. ostvarenju rodne ravnopravnosti i ekonomskog rasta. Prema studiji Evropskog instituta za ravnopravnost spolova (EIGE), u prosjeku se očekuje da će povećana rodna ravnopravnost dovesti do povećanja BDP-a od oko 12% do 2050. godine⁶. Mnogi međunarodni i domaći dokumenti postavljaju rodno odgovorno budžetiranje kao princip čija je implementacija jedan od glavnih zadataka za budžetske politike u BiH, na svim nivoima. Zakonski okvir za rodno odgovorno budžetiranje u BiH postoji, te ne postoje prepreke za punu implementaciju rodno odgovornog budžetiranja. Međutim, u praksi se rodno odgovorno budžetiranje ne primjenjuje na način koji bi u potpunosti osigurao ravnopravnost spolova.

Kako bi se izvukli valjane preporuke, korišteni su sekundarni podaci o stanju u društvu, te primarni podaci prikupljeni na radionicama na kojima su učestvovala vijećnice/odbornice iz cijele Bosne i Hercegovine. Glavni zaključci sa radionica i diskusija su:

- Zakonska regulativa kao i priručnici o rodno odgovornom budžetiranju su dostupni, što je u skladu sa rezultatima istraživanja iz 2017. godine⁷;
- Budžeti su najčešće rodno slijepi, tj. ne vode računa o prisutnim problemima u društvu, kao ni problemima sa kojima se suočava lokalna zajednica. Žene su diskriminirane na tržištu rada, prilikom realizacije vlastitih preduzetničkih ideja, po pitanju mogućnosti apliciranja na grantove, u pogledu zastupljenosti u politici, te prilikom fer valorizacije neplaćenog rada kod kuće;
- Rijetko koja lokalna jedinica samouprave ima razvijen lokalni gender akcioni plan, a kod onih koje ga imaju budžeti nisu usklađeni sa njima;
- Gotovo niti jedna lokalna zajednica u BiH ne primjenjuje rodno osjetljivo budžetiranje.⁸

Statistički podaci na nivou Bosne i Hercegovine pokazuju da u brojnim sferama nije prisutna

⁶ Maceira, H. M. (2017). Economic benefits of gender equality in the EU. *Intereconomics*, 52(3), 178-183.

⁷ Miftari, E. (2017). Lokalne politike za ravnopravnost spolova u Bosni i Hercegovini: Izvještaj o lokalnim politikama u općinama i gradovima na području Bosne i Hercegovine u odnosu na uspostavu ravnopravnosti spolova u lokalnim zajednicama. Fondacije CURE, Sarajevo

⁸ Ibid.

VI RODNO ODGOVORNO BUDŽETIRANJE

rodna ravnopravnost, što može predstavljati osnovu za definisanje programa koji su usmjereni ka smanjenju rodne nejednakosti:

- Zaključno sa majem 2021. godine, od ukupnog broja osoba koje traže zaposlenje 57,4% su žene⁹;
- Plaće žena su u prosjeku 300 KM manje od muškaraca¹⁰;
- Žene su slabo zastupljene na rukovodećim pozicijama u javnim preduzećima i na načelničkim pozicijama¹¹;
- Od žena se očekuje da toleriraju rodno nasilje i žrtve su nasilja¹²;
- Žene dosta vremena provode na kućnim poslovima koji nisu na pravi način vrednovane u društvu¹³.

Slika u nastavku pokazuje odabrane statističke podatke koji ilustruju nekoliko glavnih problema bosansko-hercegovačkog društva koji se moraju i mogu smanjiti i prevazići primjenom rodno odgovornog budžeta.

0	56,8%	300 KM manje	4,1 %	36,2 sati
Rodno odgovornih budžeta	od ukupnog broja osoba koje traže zaposlenje su žene	žene zarađuju u prosjeku 300 KM manje od muškaraca	samo 4.1 % opština u BiH ima ženu na poziciji načelnika	žene dobi 31-49 provode na neplaćenim poslovima u RS

Napominjemo da podaci u okviru ove studije koja navodi broj provedenih sati na neplaćenim kućnim poslovima nisu prikazani/dostupni za FBiH, ali zbog sličnog društvenog uređenja, može se, analogijom, pretpostaviti da žene dosta vremena provode na neplaćenom poslu kod kuće.

⁹ <http://www.arz.gov.ba/statistika/mjesecni/default.aspx?id=5797&langTag=bs-BA>

¹⁰ <https://www.klix.ba/biznis/plate-zena-u-bih-u-prosjeku-su-manje-za-300-km-u-odnosu-na-muskarce/200307014>

¹¹ Selimović et al. (2021). Zastupljenost i angažman žena na liderskim pozicijama u javnim preduzećima u vlasništvu FBiH. Ekonomski fakultet Univerziteta u Sarajevu, kao i MEASURE-BIH (2019). Gender analysis for Bosnia and Herzegovina: 2019 follow-up final report. <http://measurebih.com/uimages/Gender20Analysis20201920Follow-Up20Final20Report.pdf>

¹² Ibid.

¹³ Ibid.

VII OCJENA DJELOVANJA OPĆINSKOG ILI GRADSKOG MEHANIZMA ZA RAVNOPRAVNOST SPOLOVA

Vijećnice/odbornice su izvršile samoevaluaciju općinskog ili gradskog mehanizma za ravnopravnost spolova kroz nekoliko pitanja. Rezultati istraživanja pokazuju da je stanje po pitanju općinskog ili gradskog mehanizma za ravnopravnost spolova još uvijek ispod idealnog nivoa, i da je potrebno raditi na unapređenju kako bi se osiguralo rodno odgovorno budžetiranje.

U nastavku predstavljamo kratki pregled stavova vijećnica/odbornica, koje su učestvovalе u projektu, o djelovanju općinskog ili gradskog mehanizma za ravnopravnost spolova.

Nadležnost	Nema/ Ne postoji	Ne slažem se	Neutralan stav	Slažem se
Članovi institucionalnog mehanizma posjeduju znanja i vještine iz oblasti ravnopravnosti spolova	-	100%	-	-
Izrađena je analiza početnog stanja o ravnopravnosti spolova u lokalnoj upravi	38%	50%	13%	-
Izrađen je program mjera koji doprinosi provedbi Gender akcionog plana BiH	75%	13%	13%	-
Osigurana su sredstva za djelovanje institucionalnog mehanizma	63%	38%	-	-
Institucionalni mehanizam učestvuje u izradi budžeta lokalne uprave i sredstva za ravnopravnost spolova se planiraju	43%	43%	14%	-
Institucionalni mehanizam ima mogućnost koordiniranja aktivnosti sa drugim tijelima lokalne uprave	25%	50%	13%	13%
Izrađuju se redovni godišnji izvještaji o ravnopravnosti spolova, koji su dostupni javnosti	63%	38%	-	-
Institucionalni mehanizam daje svoje mišljenje kod donošenja propisa od strane organa lokalne uprave	25%	50%	13%	13%
Institucionalni mehanizam provodi redovne konsultacije s organizacijama civilnog društva	25%	63%	0%	13%

VIII PRIJEDLOZI I PREPORUKE ZA RODNO ODGOVORNO DJELOVANJE NA LOKALNOM NIVOU

Prilikom analiziranja, planiranja i implementacije strategija i akcionih planova za reformu javne uprave na lokalnom nivou, a u kontekstu svih gore navedenih kriterija, ciljeva i prizmi, učesnice programa predlažu nekoliko mjera koje bi u lokalni nivo vlasti uključile rodnu perspektivu i tako lokalnu zajednicu učinile mjestom ravnopravnih mogućnosti, prilika, života i rada za sve.

- Integrirati rodnu perspektivu u strateške planove razvoja svih jedinica uprave unutar lokalnih samouprava i uključiti žene u dizajn, razvoj, provedbu, praćenje i procjenu takvih planova kako bi se povećalo njihovo učešće u svim sferama javne uprave;
- Raditi na senzibilizaciji predstavnika/ca i donosioca/teljica odluka unutar institucija na nivou lokalne samouprave za rodna pitanja i ženska prava, te poboljšati dostupnost informacijama i resursima od značaja za građane/ke, te drugim pitanjima koja se odnose na pristup javnim uslugama;
- Propisati rodna pitanja kao obvezni međusektorski fokus prilikom usvajanja strateških i drugih podzakonskih programa i mjera, u svim fazama procesa, a prevashodno kroz analizu situacije, savjetovanje s korisničkim skupinama, definiranje fokusa, provedbu, kontrolu i izvještavanje;

- Dizajnirati i implementirati akcijske planove i konkretne mjere kojima će se podići veći stepen učešća žena u kreiranju, razradi i provedbi razvojnog planiranja na nivou lokalnih jedinica samouprave, kako bi se kreirali i ojačali kapaciteti kojima će se podići nivo rodno osjetljive perspektive institucija i uposlenih koje pružaju usluge građanima/kama, a samim tim i podići kvalitet usluga za krajnje korisnike/ce;
- Nastaviti s naporima na usklađivanju zakonodavstva i politika ravnopravnosti žena u sektorima zapošljavanja i samozapošljavanja, kako bi se poboljšao položaj žena u njihovim pravima u svim područjima obuhvaćenim strateškim propisima o razvoju lokalne zajednice;
- Povećati ulaganja u usluge, uključujući zdravstvenu zaštitu, obrazovanje i socijalnu zaštitu, za žene i djevojke. Osigurati pristup poljoprivrednim kreditima i zajmovima, odgovarajućoj tehnologiji, te jednakom tretmanu žena u zemljišnim i agrarnim reformama, te usvojiti ciljne mjere za stvaranje mogućnosti za stvaranje prihoda za žene na selu;
- Pokrenuti kampanje za žene o prednostima integracije u EU i, u tom kontekstu, organizirati obuku u sticanju znanja i vještina za korištenje pretpripravnih fondova, kako bi se poboljšala sposobnost apsorpcije sredstava.

U nastavku predstavljamo i niz najvažnijih preporuka u kontekstu specifično rodno odgovornog budžetiranja, uz kratko pojašnjenje svake od preporuka.

- Integrisati rodnu perspektivu u budžetski proces, prateći politike iz gender akcionih planova i strateških dokumenata kao polazne osnove za izradu budžeta;

Iako pojedine općine imaju gender akcijske planove, to nije dominantna praksa. Gender akcioni planovi ili strategije postizanja rodne ravnopravnosti trebaju biti doneseni na lokalnom nivou, te služiti kao osnova za izradu budžeta. Pored toga, potrebno je uložiti veći napor da se rodna perspektiva integriše u budžetski proces, uključujući utvrđivanja rodni jazova i nedostataka, formulisanje ciljeva za rješavanje rodni razlika, definisanje rodni pokazatelja, praćenje, izvještavanje i ocjenjivanje rezultate te analize rodni budžeta.

- Kontinuirano ulagati napor da se razumiju različite potrebe muškaraca i žena na lokalnom nivou, te prilagoditi budžete tim potrebama;

Žene kao korisnice javni finansiranih usluga mogu imati različite potrebe i prioritete od muškaraca zbog različiti socijalni uloga i drugačijoj polaznoj tački u društvenoj i sistemskoj nejednakosti. Ove potrebe se ne uzimaju u obzir podjednako. Potrebno je identifikovati prisutne jazove i prioritete kod muškaraca i žena, kako bi se mogle definisati budžetski prioritete. Sljedeća područja je potrebno posebno obraditi: prevencija i suzbijanje rodno zasnovanog nasilja, te pomoć žrtvama nasilja; ostvarenje ravnopravnog učešća žena na tržištu rada, jednake mogućnosti zaposlenja i uslovi rada; podrška ženskom preduzetništvu; pomoć ugroženim grupama žena; djelovanje na razvoj društvene svijesti o ravnopravnosti spolova; pristup zdravstvenim uslugama; vrednovanje neplaćenog kućnog rada.

- Uvesti rodno odgovornu statistiku u sve dokumente, te unaprijediti procese izvještavanja;

Rodna statistika se odnosi na statističke podatke koji održavaju realnost žena i muškaraca u svim sferama života, uključujući odnose između spolova. Takva statistika jasno ukazuje na stepen ravnopravnosti spolova u društvu. Vođenje rodne statistike omogućuje praćenje stanja ravnopravnosti spolova potrebnih radi donošenja odluka, poduzimanja mjera i vođenja politike za ostvarivanje te ravnopravnosti.

- Jačati kapacitete lokalnih zajednica kako bi se potakla primjena rodno odgovornog budžetiranja;

Inicijalni pregled stanja pokazuje da opštine ne ulažu dovoljno napora da budžeti postanu rodno odgovorni, te da je potrebno raditi na jačanju kapaciteta lokalnih nivoa kroz treninge i formiranje privremenih ili stalnih tijela zaduženih za rodno odgovorne budžete.

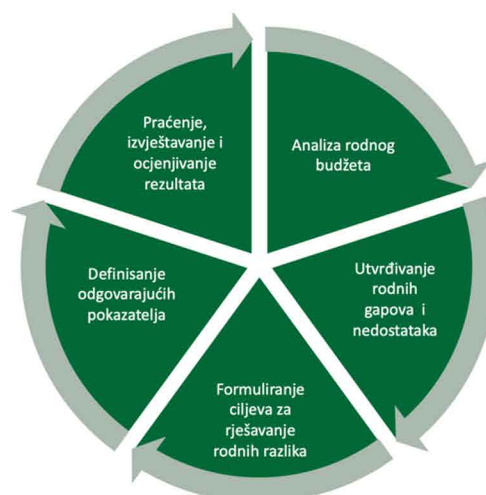
- Raditi na otklanjanju prepreka nedovoljne primjene praksi rodno odgovornog budžetiranja;

Učesnice projekta identifikovale su nekoliko prepreka prisutnih u praksi kada se radi o implementaciji rodno odgovornog budžetiranja, uključujući: nedovoljna informisanost svih učesnica o ulozi i značaju rodno budžetiranja; prisutni stereotipi i predrasude; neusklađivanje budžeta sa gender akcionim planovima; izražena birokratija; odsustvo saradnje i komunikacije između političkog i nepolitičkog sektora; nedovoljno izražena uloga komisija za ravnopravnost spolova prilikom izrade budžeta. Neophodno je raditi na otklanjanju tih prepreka, kako bi se prakse rodno odgovornog budžetiranja počele koristiti prilikom izrade budžeta.

- Sve stavke u budžetu analizirati kroz tri kategorije rashoda: neutralni rashodi, osjetljivi rashodi i rashodi usmjereni na smanjenje rodni nejednakosti, kako bi se uvidjelo u kojoj mjeri su budžet rodno odgovorni;

Neutralne stavke predstavljale bi one koje nemaju direktan ili indirektan uticaj na spol, osjetljive stavke se odnose na mjere koje imaju različit uticaj na muškarce i žene dok rashodi usmjereni na smanjenje rodni nejednakosti su mjere koje se izravno mogu pripisati ili su usmjereni na smanjenje rodni nejednakosti ili promociju jednakih mogućnosti. Takva analiza omogućila bi da se sagleda u kojoj mjeri budžeti doprinose smanjenju rodne nejednakosti prisutne u društvu.

Koliko su svi koraci međusobno povezani grafički predstavlja slika u nastavku

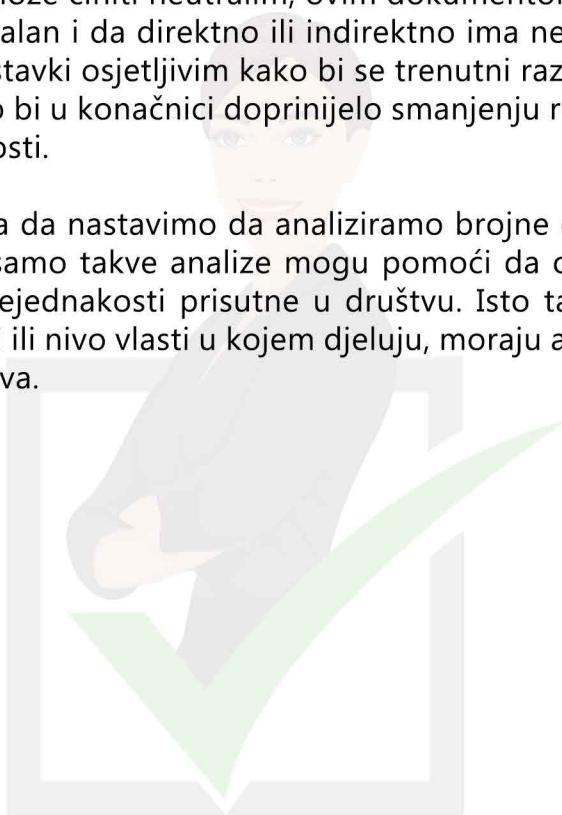
IX ZAKLJUČAK

Svaka lokalna zajednica u Bosni i Hercegovini ima svoje specifičnosti. Odgovornim i ozbiljnim strategijama i akcionim planovima moraju prethoditi analize potreba stanovništva svake od općina. Neophodno je da takva demografska statistika bude razvrstana po spolu, dobi, ekonomskom i društvenom statusu kako bi se došlo do stvarnih potreba stanovništva i da bi se na osnovu toga kreirale mjere pomoći i podrške, koje će odgovoriti na realne potrebe zajednice.

Ovaj dokument je predstavio nekoliko potencijalnih pravaca djelovanja na lokalnom nivou vlasti. Sačinjene preporuke bi mogle postati dobre prakse u kontekstu uključivanja rodne perspektive kao transformativne strategije u lokalnim organizacionim kontekstima.

Iako se površno posmatrano može činiti neutralim, ovim dokumentom pokazalo se da sistem lokalne samouprave nije neutralan i da direktno ili indirektno ima nepovoljan uticaj na žene. Pokušale smo učiniti neke od stavki osjetljivim kako bi se trenutni različit uticaj na muškarce i žene u budućnosti smanjio, što bi u konačnici doprinijelo smanjenju rodnog jaza i nejednakosti i društvu jednakih mogućnosti.

Ostaje obaveza na svima nama da nastavimo da analiziramo brojne oblasti koje uređuju naš javni prostor i život, jer nam samo takve analize mogu pomoći da osmislimo mjere koje će smanjiti rodne, i sve druge, nejednakosti prisutne u društvu. Isto tako, žene u politici, bez obzira na njihove pozicije moći ili nivo vlasti u kojem djeluju, moraju aktivno politički participirati u svakom segmentu društva.

#jakeženezapromjene

#jakeženezapromjene

Ovaj projekat finansira Evropska unija

W**MEN** ACADEMY
FOR
WOMEN

HUMANITY IN
ACTION
BOSNA I
HERCEGOVINA